

2006. – № 20. – С. 59 – 63.

12. Яголковський, С.Р. Психологія інновацій: підходи, моделі, процеси [Текст] С.Р. Яголковський – М.: НДУ ВШЕ, 2011.

References

1. Vasilenko I. Mozhlivosti i mezhi vikoristannya innovatsiynih biznes-tehnologiy in administrativniy reform. Possibilities and limits the use of innovative technologies in business administrative reform. Derzhavna service, vol. 2. 2010.
2. Golub V. Outsourcing autstaffing, lizing staff: yuridichni aspects. Outsourcing, outstaffing, staff leasing: legal aspects, Upravlinnya personalom, Vidavnistvo HRD, vol. 7, Kyiv, Ukraine. 2011.
3. Ivanova N.L., Vasilev O. Kadrova politika v derzhavnomu upravlinni: problemy i poshuky ih virishennya. Personnel policy in public administration: problems and search for their solution, Pytannya derzhavnoho i munitsipalnogo upravlinnya, vol. 2. 2011.
4. Ivanova N.L., Morton T. Problemy sotsialnoi identichnosti v doslidzhenni organizatsiy: osnovni pidhodi. The problem of social identity in research organizations: the main approaches, Pytannya derzhavnoho i munitsipalnogo upravlinnya, vol. 3. 2010.
5. Kohan A.I. Derzhavna komunikativna politika – mehanizm effektivnoi diyalnosti institutu publichnoi vlady. State communication policy – effective mechanism of the institute of public authorities, crytychnoy masoyu naukovykh zhurnaliv “Derzhavne upravlinnya: teoriya i practika”, vol. 1, available at: www.academy.gov.ua/ej/ej13/txts/Kohan.pdf, 2010.
6. Lebedeva N.M., Gizatulina A.S. Tsinnosti culture i stavlennya do innovatsiy v mizhnarodniy kompanii. Cultural values and attitudes to innovation in an international, Identichnist i organizatsiya v sviti scho zminyetsya: zbirnik naukovykh statej, pod redakciyeu V.A Shtro, N. Ivanova, N. Lebedev. Vidavnichij dim HY-VWE, Moscow, Russia. 2008.
7. Startsevf V.N. Innovatsiyni tehnologii upravlinnya motivatsiyu personslu yak problem a suchasnoho manadgmentu. Innovative technology management personnel motivation as a problem of modern management, Visnuk NizhnyNovgorod Universiyetu. N.I. Lobachevsky. Seriya: Humanitarni nauky, vol. 1. 2008.
8. Stepanenko D.M. Klasifikatsiya innovatsiy ta ii standartuzatsiya. Classification of innovation and standardization, vol. 7. 2004.
9. Surmin Y.P. Metodologichni aspektu reformuvannya derzhavnoho upravlinnya u Ukraïni. Methodological aspects of public administration reform in Ukraine, critichnou masoyu naukovykh zhurnaliv “Derzhavne upravlinnya: teoriya i practika”, vol. 1, available at: www.academy.gov.ua/ej/ej11/txts/10sypduu.pdf. 2010.
10. Fathutdinov R.A. Innovatsiyny manadzment: pidruchnik dlya vuziv. 5te izd. Innovation Management: Textbook for universities. 5th ed., St. Petersburg, Russia. 2005.
11. Yurasov I.A. Innovatsiyni tehnologii upravlinnya. Innovative Technology Management, I.A. Yurasov, Upravlinnya personalom, vol. 20. 2006.
12. Yagolkovskiy S.R. Psihologiya innovatsiy: pidhodi, modeli, processes. Psychology innovation: approaches, models, processes, Moscow, Russia. 2011.

Отримано 06.12.2016

УДК 330.161.(477)

Олена ПАНУХНИК; Уляна ПЛЕКАН

СОЦІАЛЬНІ ІНВЕСТИЦІЇ ЯК ФОРМА СУСПІЛЬНОЇ ПОВЕДІНКИ НОСІЇВ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

*Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя,
Тернопіль, Україна*

Резюме. Проаналізовано основні підходи до розуміння категорії «соціальні інвестиції». Обґрунтовано актуальність та перелічено чинники, що визначають необхідність здійснення соціальних інвестицій як важливого інструменту соціальної відповідальності. Розглянуто позитивні аспекти

практики використання соціальних інвестицій, визначено соціальні та економічні вигоди, що передбачені суттю механізму соціального інвестування. Виокремлено цілі та мотиви здійснення соціальних інвестицій різними суб'єктами. Зазначено складові соціального інвестування, джерела їх походження та форми прояву. Досліджено напрямки здійснення соціальних інвестицій та фактори, що їх визначають. Проведено аналіз ознак соціальних виплат, які здійснюють різні інвестори із характерними властивостями соціальних інвестицій. Окреслено бар'єри розвитку й розроблено пропозиції фундаментального та прикладного характеру щодо вдосконалення процесу соціального інвестування на вітчизняних теренах.

Ключові слова: корпоративна соціальна відповідальність, соціальні інвестиції, соціальний та економічний ефекти, соціальні програми, процес соціально відповідального інвестування.

Olena PANUKHNYK; Uliana PLEKAN

SOCIAL INVESTMENT AS A FORM OF SOCIAL BEHAVIOR OF SOCIAL RESPONSIBILITY CARRIERS

Ternopil Ivan Pul'uj National Technical University, Ternopil, Ukraine

Summary. In the article the authors analyze the main approaches to understanding the category of «social investment». Actuality and importance of social investment in Ukraine are justified. The factors that determine necessity of social investments as the important tools of social responsibility are singled. The positive aspects of the practice of social investments have been considered in the article; social and economic benefits that envisaged the essence of socially responsible investing mechanism are identified. The authors also systematize the main goals and motives of socially responsible investing implementation by different subjects. The constituent elements of social investment, sources of their origin and forms of manifestation are investigated. The article proves the directions of social investment realization and the factors that determine it. The signs of social payments with the typical characteristics of social investments which different investors are performing, are analysed. The barriers of socially responsible investing development have been considered in the article. Fundamental and applied proposals of the improvement of social investment process on national territory are elaborated.

Key words: corporate social responsibility, social investments, social and economic impact, social programs, socially responsible investing process.

Постановка проблеми. В умовах здійснення євроінтеграційних процесів, невизначеності та конфліктів, наша держава не в змозі самостійно підтримувати заданий рівень соціальної захищеності громадян. Крім того, Україна відчуває гостру потребу у довготривалій розбудові інфраструктури. В огляді державних фінансів 2011 року, який провів Світовий банк, потреби нашої держави на інфраструктурний розвиток становлять більше ста мільярдів доларів США на наступні 10 років [1]. За таких умов соціально відповідальне ведення господарюючими суб'єктами своєї діяльності перебуває під пильною увагою суспільства, держави, міжнародних організацій.

Перспективи розвитку економіки залежать від інтенсивності перебігу в ній інвестиційних процесів. Інвестиційна сфера ефективно забезпечує баланс між соціальною справедливістю та економічною вигодою, тому чи не найкраще виконує роль сучасного інструмента реалізації соціальної відповідальності.

За сучасних умов соціальне інвестування вже не розкіш, яку можуть собі дозволити успішні компанії, а незамінна складова повсякденної управлінської практики. Інвестори стають новими центрами влади, від яких суспільство очікує відповідного рівня соціальної відповідальності, співрозмірного з ресурсним потенціалом.

Безперервний розвиток суспільства, держави, а також зміна пріоритетів є причинами постійної трансформації категорії «соціальні інвестиції», що робить їх важливою темою дослідження. У зв'язку з тим, що даний процес набирає обертів, важливо ідентифікувати вклади, які є соціальними інвестиціями, адже від цього залежить ефективність його функціонування як у соціальній, так і економічній сферах.

Актуальності набувають потреба вдосконалення стандартів ведення інвестиційної діяльності, посилення захисту майнових прав учасників колективних соціальних інвестицій, підвищення інвестиційної привабливості країни для зарубіжних інвесторів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У сучасній економічній літературі проблеми соціальних інвестицій досліджували такі вчені: Бондаренко А.В., Геєць В.М., Грішнова О.А., Кужель В.В., Лібанова Е.М., Малицька Г.П., Поплавська Ж.В., Омелянович Л.О., Серяков А.В., Федулова Л.І., Шихвердієв А.П. та інші.

Науковцями досліджено окремі аспекти соціального інвестування, класифікація інвестицій у людський капітал, зокрема витрати на освіту, підготовку на робочому місці, витрати на охорону здоров'я, мобільність, поліпшення житлових умов тощо. Значна увага приділена важливості вивчення соціального інвестування на прикладі розвинених країн світу та необхідності впровадження його механізмів в Україні.

Результати наукових досліджень даної проблематики є, без сумніву, важливими та актуальними як для наукової аудиторії, так і для учасників інвестиційного процесу. Проте низка ключових питань щодо соціальних інвестицій залишається невирішеними. Зокрема, аналіз виявив неоднозначність у трактуванні поняття «соціальні інвестиції», фрагментарність дослідження сутності процесу соціального інвестування. Недостатньо розроблені методологічні засади, немає емпіричних досліджень.

Наукові дискусії щодо двоїстого характеру соціальних інвестицій та їх впливу на громадянське суспільство ще не отримали фундаментального та комплексного закріплення у соціальній економічній літературі, що вимагає подальших наукових розробок для їх узагальнення та систематизації.

Виникає необхідність у встановленні існуючих методологічних підходів до розгляду механізмів реалізації соціальної відповідальності в контексті сталого розвитку вітчизняної економіки, її галузей та окремих підприємств, що повинно дати поштовх до впровадження та розповсюдження якісно нового методичного інструментарію.

Метою статті є теоретичне обґрунтування сутності соціальних інвестицій як форми вияву суспільної поведінки носіїв соціальної відповідальності.

Виклад основного матеріалу. У розвинених країнах добровільне інвестування суспільного розвитку є розповсюдженою практикою корпоративної соціальної відповідальності, що є вигідною діяльністю як для суспільства, так і для самого інвестора.

Економічна природа соціально відповідальних інвестицій відрізняє їх від благодійності. Через ресурсну обмеженість підприємці повинні отримувати від реалізації соціальних заходів, у тому числі соціально відповідальних інвестицій, спрямованих на населення, клієнтів чи персонал, максимальну віддачу. Трансформація благодійництва у соціальне інвестування стає ознакою прогресивної діяльності XXI століття.

Для розуміння дефініції «соціальні інвестиції» розглянемо термін «інвестиції». У роботі «Основи інвестиційного менеджменту» Бланк І.А. пропонує наступне трактування: «Інвестиції являють собою вкладення капіталу в усіх його формах у різні об'єкти (інструменти) господарської діяльності з метою отримання прибутку, а також досягнення іншого економічного або позаекономічного ефекту, здійснення якого базується на ринкових принципах і пов'язане з факторами часу, ризику і ліквідності» [2, с. 254]. Спрямованість на отримання позаекономічного (соціального) ефекту характерна для соціальних інвестицій.

Набула різноаспектного тлумачення також дефініція «соціальні інвестиції».

В умовах сучасних реалій переважна більшість науковців під соціальним інвестуванням розуміє вкладення коштів в об'єкти соціальної сфери з метою покращення

рівня та якості життя людей через створення нових механізмів і технологій розподілу коштів серед різних верств населення з урахуванням їх вимог [3]. Згідно з даним визначенням домінянтою соціальних інвестицій постає діяльність суб'єктів інвестиційного процесу, зорієнтована на отримання конкретного «корисного ефекту» для суспільства.

Це висвітлює поняття соціально відповідальних інвестицій підприємницького сектору як управлінських, технологічних, матеріальних, або інших ресурсних потоків, направлених згідно з рішенням інвестора на реалізацію конкретних соціальних програм. При цьому враховуються інтереси головних зовнішніх і внутрішніх зацікавлених сторін, а суб'єкт інвестування (підприємство) розраховує у довготривалому періоді отримати економічні та соціальні вигоди.

Одним з перших на вітчизняних теренах, хто навів визначення соціальних інвестицій, став Краплич Р. [4]. Науковець зазначив, що це вкладення фінансового капіталу, які забезпечують отримувачу можливість довготривалого виконання проекту чи програми. Результат соціального інвестування, на думку Краплича Р., відбивається у розвитку місцевості, захисті інтересів та забезпеченні головних потреб цільових груп населення, постійній опіці суспільних інституцій і постійному покращенні добробуту.

Шихвердієв А.П. та Серяков А.В. під соціальними інвестиціями розуміють вкладення, корисний ефект від яких поширюється як на суспільство, так і на компанію [5, с. 122].

Соціальне інвестування, на думку Бондаренко А.В., Омеляновича Л.О., – це спосіб реалізації корпоративної соціальної відповідальності за допомогою цільових програм, які відповідають потребам основних груп зацікавлених осіб – споживачів, персоналу, місцевих громад. Соціальному інвестуванню властиві основні характеристики інвестування, за винятком критерію, що розмежує ці поняття, – об'єкта інвестування [6, с. 201].

Аналіз літературних джерел підтверджує тісний зв'язок дефініцій «соціальні інвестиції» та «корпоративна соціальна відповідальність».

Тенденції сучасного світу вкладають у поняття соціальної відповідальності систему відповідних дій, зокрема компенсацію або мінімізацію шкоди суспільству та навколишньому середовищу в результаті діяльності підприємств, у покращенні добробуту населення, у вкладеннях капіталу в соціальний розвиток суспільства. В контексті вищезначеного, соціальне інвестування є передовим інструментом соціальної відповідальності.

Відмінною ознакою системи соціальної відповідальності є її морально-етичні критерії оцінювання, тобто твердження, що бізнес зобов'язаний компенсувати витрати суспільного розвитку. У той же час, для соціально відповідального інвестування пріоритетними є економічна та фінансова доцільність розвитку бізнесу.

При розгляді зв'язку соціальних інвестицій та корпоративної соціальної відповідальності необхідно враховувати, що оцінювання ефективності соціального інвестування і його правова регламентація здійснюється саме з позиції соціальної відповідальності з усіма передбаченими стандартами як відправними точками планування соціально відповідальної діяльності [7, с. 25].

На сьогодні потреба у соціально інвестиційному ринку постійно зростає. Закордонний досвід демонструє цілу низку переваг разом із економічним зростанням, боротьбою з соціальними проблемами та підтримкою державних реформ. Актуальність соціальних інвестицій відзеркалюється в чинниках, зазначених у таблиці 1.

Таблиця 1

Чинники необхідності соціальних інвестицій

Table 1

Factors of necessity of social investment

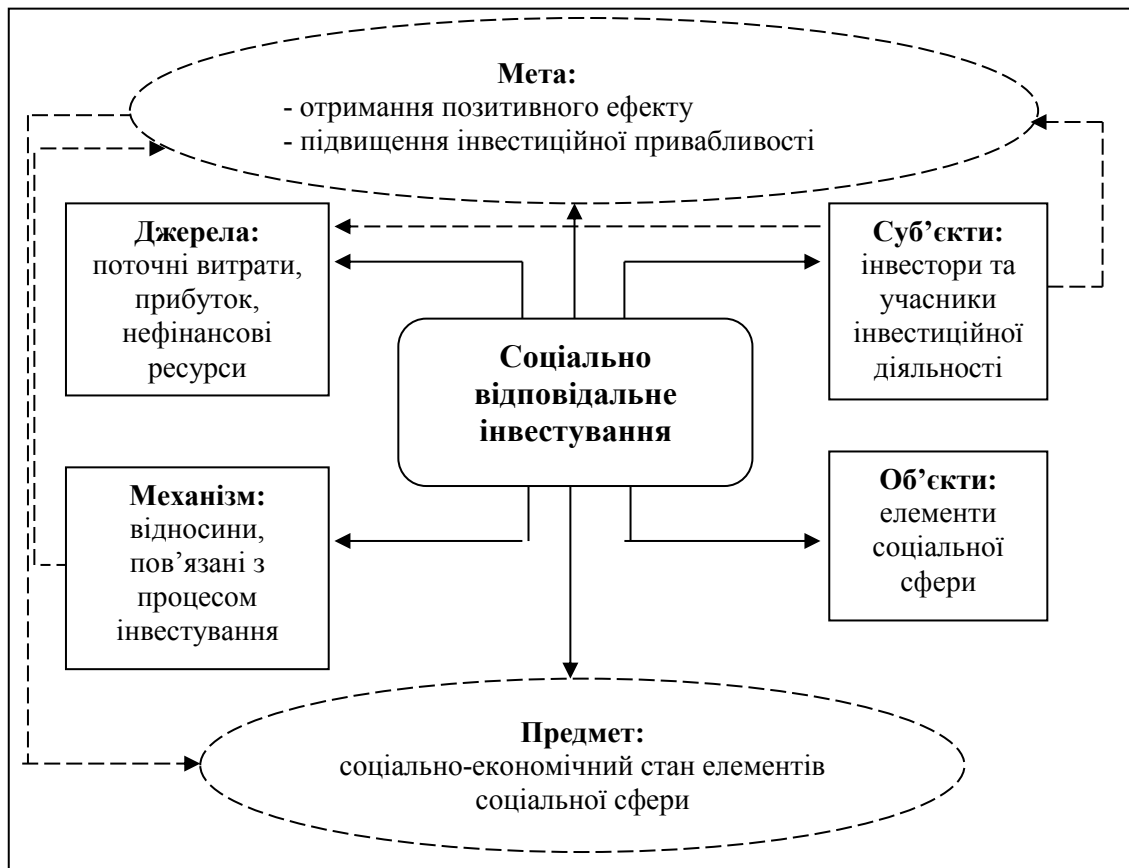
№ з/п	Назва чинника	Характеристика	Регіон розповсюдження
1	Етичний	Інвестиційна діяльність повинна відповідати моральним та релігійним традиціям суспільства, не підтримувати виробництво шкідливої продукції та послуг	США, Великобританія
2	Загально-людський	Соціальні інвестиції сприяють викоріненню дискримінаційної політики зайнятості, неналежних умов праці, експлуатації працівників, расової дискримінації; згладженню військових конфліктів, пагубних соціальних наслідків шкідливої людської діяльності	Італія, Іспанія, Франція
3	Екологічний	Вирішуються питання забруднення довкілля, раціонального використання невідтворюваних ресурсів, рослинного та тваринного світу. Контролюються екологічні загрози, стан ризикових екологічних зон	Німеччина, Нідерланди
4	Інші	Інституційні вимоги з розміщення активів пенсійних фондів, які зобов'язують у своїх вкладеннях враховувати питання охорони навколишнього середовища, соціального розвитку, вимоги інвесторів до корпоративного управління, прозорості фінансової та нефінансової звітності, а також обліку соціально-екологічних чинників	Швеція, Бельгія, Норвегія, Австрія

Примітка: складено авторами з використанням джерел [8, 9].

Зарубіжні дослідники у категорії «соціальні інвестиції» часто вбачають діяльність бізнесу в місцевих громадах. Із зазначеної точки зору, процес соціально відповідального інвестування – організована, осмислена, переважно довготермінова, спрямована на досягнення тактичних і стратегічних цілей політика щодо місцевих громад, результатом якої є взаємна вигода всіх заінтересованих сторін.

Процес соціально відповідального інвестування (СВІ) підприємств, відображений на рис. 1, по своїй суті є засобом узгодження інтересів корпоративного та соціального секторів економіки, реалізацією взаємовідносин суб'єктів із об'єктами інвестування.

Суб'єктами соціально відповідального інвестування можуть виступати фізичні особи, домогосподарства, підприємства та держава. Держава виконує свої соціальні функції через закони та нормативні акти. Домашні господарства інвестують свої кошти приватно. Проте найсуттєвіший інвестиційний внесок здійснює саме підприємницький сектор, реалізуючи соціальні програми та проекти.

Примітка: сформовано авторами на основі джерела [10, с. 484].

Рисунок 1. Складові елементи процесу соціально відповідального інвестування

Figure 1. The constituent elements of the process of social investment

Цілі та мотиви здійснення соціальних інвестицій різними суб'єктами значно відрізняються. Як зазначалося раніше, підприємства ставлять собі за мету отримати прибуток, вклавши кошти в соціальну сферу. Для держави соціальні інвестиції – шлях до підвищення рівня життя населення, ширші можливості людського розвитку та економічного процвітання, а отже, виконання своїх основних завдань.

Соціальні інвестиції при цьому здатні забезпечувати значний довготерміновий соціальний та економічний ефекти, що передбачено суттю механізму інвестування в об'єкти соціальної сфери.

До позитивних соціальних ефектів від реалізації СВІ відносять: зростання рівня зайнятості населення, покращення показників охорони здоров'я, високий науково-технічний потенціал, підвищення якості освіти, висока забезпеченість населення житлом, створення й поліпшення транспортної інфраструктури, покращення екологічної ситуації.

Кужель В.В., дослідник проблем очікуваного ефекту соціальної відповідальності бізнесу, наголошує на важливості процесу соціального інвестування саме для держави як зацікавленої сторони. СВІ зміцнюють соціальну орієнтацію не тільки на окремих рівнях соціально-економічного розвитку, а й на рівні національної економічної системи. При цьому акумулюється інтелектуальний капітал, покращується рівень та якість життя людей, розвивається ринок праці, стимулюється економічне зростання країни,

забезпечуються базові соціальні послуги й державні соціальні гарантії, підтримується екологічна безпека та соціальна стабільність суспільства [11, с. 163].

Окрім позитивного соціального ефекту, важливою складовою досягнення мети СБІ для її суб'єктів є підвищення інвестиційної привабливості – основної передумови сталого розвитку.

Значущим елементом у характеристиці соціально відповідальних інвестицій є джерело їх фінансування. Дана інформація важлива для точної ідентифікації роду соціальних інвестицій, що уможливорює об'єктивне достовірне оцінювання ефективності їх використання відносно економічної та соціальної точок зору.

Джерелами соціальних інвестицій можуть виступати поточні витрати, прибуток до оподаткування, чистий прибуток або нефінансові соціальні інвестиції. Важливо доповнити, що соціальні інвестиції не обмежуються фінансовою формою реалізації, а можуть надаватися у вигляді матеріальних ресурсів (надання техніки та обладнання для виконання певних робіт), у вигляді трудових ресурсів компанії чи волонтерів (виконання соціальних робіт персоналом підприємства і залученими волонтерами).

Вітчизняні підприємці практикують виділяти кошти на соціальні програми та проекти з чистого прибутку. У той же час, зарубіжний приватний сектор економіки демонструє досвід створення незалежних корпоративних фондів зі статутним капіталом, який формують спільно зацікавлені компанії. Це дає можливість акумулювати більший об'єм інвестицій і спрямувати його на підтримку проекту, який потребує великих вкладень.

Впливовими сучасними корпоративними фондами на міжнародній арені є: Xerox Foundation, Apple Foundation, Hewlett-Packard, Nestle Foundation.

В Україні теж починає активізуватися практика функціонування корпоративних фондів. Відомими українськими корпоративними фондами є: Фонд Віктора Пінчука, Фонд Петра Порошенка, Фонд «АнтиСНІД» тощо.

Незалежно від джерела фінансування, першочергове завдання соціального інвестування полягає у пошуку об'єктів для інвестування.

При розгляді соціально відповідальних підприємств з відкритою прозорою діловою практикою та турботливим ставленням до навколишнього середовища як гідних інвестиційних об'єктів, варто зазначити, що сфера соціального інвестування включає дві провідні тенденції. Суть першої полягає у ретельному відсіванні певних об'єктів інвестування (виробництво та реалізація тютюну, алкоголю, зброї). На противагу першій, друга тенденція передбачає позитивний відбір та підтримку підприємствам, які виробляють та застосовують екологічно безпечні продукти та виробничі технології. Перед здійсненням інвестицій у підприємство, яке пройшло відбір, необхідно також врахувати три основні фактори:

1. Здатність підприємства гнучко та адаптивно реагувати на появу інвестиційних ресурсів.

2. Готовність ефективно використовувати соціальні інвестиції.

3. Можливість нарощувати свою ринкову вартість за результатами здійснення соціального інвестування.

Якість соціальних інвестицій як принципово нового рівня відносин між владою, бізнесом та некомерційними організаціями, можна оцінювати за наступними критеріями:

1. Вирішується реальна та актуальна для місцевої громади проблема.

2. Результат наочний, публічний, підлягає розрахунку.

3. Інвестиції приносять вигоду бізнесу, зростає ефективність основної діяльності.

Разом з цим, обсяг соціально відповідальних інвестицій прямо залежить від низки факторів: інвестиційного клімату держави (наявний інвестиційний потенціал, інвестиційне законодавство, рівень ризику), особливостей діючої та запланованої

макроекономічної та мікроекономічної політики, бюджетних обмежень (системи бюджетних пріоритетів), стану соціального розвитку населення.

Соціальним інвестиціям властиві соціальна та екологічна галузі розміщення, вони впроваджуються на попередній (прогресивній) технічній основі, направлені на зростання прибутковості, можуть мати різні джерела формування, різні форми власності та різний рівень ризику, переважно добровільний характер здійснення, високий рівень співпраці з державними інститутами та неурядовими організаціями, доступність інформації (виклад у нефінансовій звітності, висвітлення у ЗМІ). Об'єктами вкладень є фінансова та інтелектуальна сфери, при цьому можлива як безпосередня, так і опосередкована участь у виборі об'єктів вкладень.

Поряд із вказаними властивостями, соціальні інвестиції як об'єкти управління характеризуються специфічними рисами. Витрати і доходи від здійснення соціального інвестування не є співрозмірними ні за величиною, ні за своєю формою. Порівняно з іншими видами вкладень, вигоди отримуються значно пізніше. Соціально відповідальним інвестиціям притаманна висока темпоральність, кожна окрема інвестиція має свій часовий проміжок найвищої віддачі вкладення [12, с. 72].

На сучасному етапі розвитку соціальної відповідальності в Україні спостерігається тенденція до вкладення коштів у внутрішні програми, тобто у власний людський капітал та задоволення соціальних вимог працівників. Це так званий «базовий» рівень соціальних інвестицій, лівова частка якого відводиться на сплату медичного страхування, загальнообов'язкового соціального страхування, підвищення кваліфікації працівників та створення для них належних умов праці. Поряд з цим, є інвестиції «розширеного» рівня, спрямовані на покращення умов життя працівників, безпосередньо не пов'язаних з виконанням ними своїх обов'язків. «Вищий» щабель інвестицій передбачає вихід на зовнішній рівень інвестування. Це – вирішення проблем місцевої громади або ж проблем регіонального та державного рівнів.

Таким чином, через різноманіття напрямків реалізації соціальних інвестицій у науковій літературі прийнято виділяти внутрішні та зовнішні потоки соціальних інвестицій. До внутрішніх потоків відносять: 1) розвиток персоналу (підвищення безпеки праці, охорона здоров'я, підвищення кваліфікації та професійний розвиток, можливості гармонійного розвитку та дозвілля, оздоровлення працівників); 2) ресурсозбереження. До зовнішніх потоків відносять: 1) інвестиції, спрямовані на розвиток місцевих громад (розвиток освіти, науки, технологій та інновацій, підтримка культури та спорту, розвиток місцевого самоврядування, благодійна допомога вразливим верствам населення); 2) охорона навколишнього середовища.

Вищезазначений розподіл спричинений у тому числі галузевими специфіками підприємств. Велика частка соціальних інвестицій трудомістких галузей припадає на «внутрішнє» спрямування. Енергомісткі та матеріаломісткі галузі вкладаються у ресурсозбереження та охорону навколишнього середовища, а, отже, у «зовнішні» соціальні інвестиції. В даному контексті виявляється залежність величини та напрямку соціальних інвестицій від «технології» підприємства: «легкі» галузі орієнтовані переважно на соціальну роботу з власними співробітниками, а «важкі» – змушені інвестувати в екологію та ресурсозбереження.

Великим бар'єром для соціального інвестування зовнішнього спрямування сьогодні є неоднозначність та недосконалість законодавчого забезпечення. Нормативні нововведення, які ускладнюють реалізацію соціальних програм, посилюють сумніви підприємців у здатності держави ініціювати позитивні зрушення.

Для покращення стану соціально інвестиційного ринку, таким чином, необхідно впроваджувати заохочення у вигляді податкових пільг тим підприємствам, які вкладають кошти в соціально відповідальні інвестиції зі свого прибуткового капіталу. Це можна

здійснити, популяризуючи інформаційно-просвітницькі програми, присвячені залученню соціально відповідальних інвестицій.

Усунення бар'єрів у зростаючій та прогресивній сферах соціального інвестування та вироблення відповідних дієвих прикладних економічних механізмів активізує соціально-інвестиційні процеси в державі. Вкрай важливо морально заохочувати вкладення в соціальну сферу, запроваджувати громадські відзнаки (статуси, нагороди). Збільшення наочності здійсненої роботи соціально відповідальних інвесторів за допомогою ЗМІ є мотивуючим чинником для їх подальших вкладень у дану сферу, а також потужним стимулюванням потенційних суб'єктів соціального інвестування у переході до активних дій.

Для збільшення чисельності недержавних «донорів» варто ввести окремі посади відповідальних осіб у сфері корпоративної соціальної відповідальності та соціальних інвестицій на районному, обласному та державному рівнях.

Важливим елементом налагодження соціально відповідального інвестування є сприяння сталому розвитку об'єктів соціального інвестування, зокрема соціального підприємництва, для підвищення рівня їх привабливості. Цього можна досягти: 1) розширивши повноваження центрам підтримки підприємництва; 2) створивши на їх базі центри інновацій соціальної сфери; 3) запровадивши програми державної фінансової підтримки початківців соціальних підприємств на рівні суб'єктів і муніципалітетів; 4) передбачивши попередження замість покарання за незначні одноразові порушення у звітності та у веденні обліку соціальних підприємств [13].

Прозорість конкурсних процедур та їх громадський контроль підвищать рівень довіри суспільства до інвестиційних проектів. Удосконалення системи відкритих даних полегшить об'єктивне оцінювання результатів інвестиційних проектів. Розвиток «культури» оцінювання соціальних інвестицій підвищить їх якість та ефективність.

Висновки. Розвиток соціальних інвестицій виступає об'єктивною закономірністю трансформаційного суспільства. Узагальнивши, можна трактувати соціальні інвестиції як інвестиційні рішення, які зважають на соціальні та екологічні наслідки, використовуючи традиційний фінансовий аналіз. Досліджуваний вектор реалізації соціальної відповідальності орієнтований на партнерство між державою, громадянським суспільством та підприємницькою сферою. Це – високотребувана ланка у взаєминах «суспільство-бізнес-влада».

Соціальні інвестиції з боку бізнесу ще не перетворилися в системну діяльність, але в умовах подальшого розвитку ринкових відносин та підприємництва ці процеси будуть набирати обертів, оскільки соціальна відповідальність створює нові можливості у підвищенні конкурентоспроможності компаній.

Conclusions. The development of social investment serves the objective regularity of the transformational society. By summarizing, we can interpret social investment as the investment decisions, that reckon with social and environmental impacts by using the traditional financial analysis. The vector of implementation of social responsibility that we explore is focused on a partnership between the state, civil society and the business sector. This is a very necessary element in the relationship «society-business-government».

Social investments from the business point has not become a systemic activity yet, but this processes will gain momentum in terms of further development of market relations and enterprise development, because social responsibility creates new opportunities to improve the competitiveness of companies.

Використана література

1. Стратегія економічного розвитку «Шлях до процвітання», липень 2015 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://issuu.com/mineconomdev/docs/me_st_pdf_ukr_print_1_.

2. Бланк, І.А. Основи інвестиційного менеджменту [Текст] / І.А. Бланк. – К.: Ельга-Н, Ніка-Центр, 2001. – 536 с.
3. Людський розвиток в Україні: можливості та напрями соціальних інвестицій (колективна науково-аналітична монографія); за ред. Е. М. Лібанової [Текст]. – К.: Ін-т демографії та соціальних досліджень НАН України, Держкомстат України, 2006. – 356 с.
4. Краплич, Р. Корпоративна соціальна відповідальність українського бізнесу: досвід Фондації Острозьких: посібник для бізнесу та неприбуткових організацій [Текст] / упоряд. Р. Бовгиря, С. Пайсаніди, О. Краплич, А. Кіслов, та ін. – Рівне: Фондація ім. князів-благодійників Острозьких, 2005. – 74 с.
5. Шихвердиев, А.П. Качественный индекс социальных инвестиций как показатель эффективности корпоративной социальной ответственности [Текст] / А.П. Шихвердиев, А.В. Серяков // Корпоративное управление и инновационное развитие экономики Севера // Вестник Научно-исследовательского центра корпоративного права, управления и венчурного инвестирования Сыктывкарского государственного университета – 2008. – № 4. – С. 121 – 134.
6. Бондаренко, А.В. Соціальне інвестування як фактор забезпечення соціально-економічного розвитку держави [Текст] / А.В. Бондаренко, Л.О. Омелянович // Вісник Донбаської національної академії будівництва і архітектури. – 2009. – № 5 (79). – С. 201 – 203.
7. Maistrenko, O. Definition of corporate social responsibility / O. Maistrenko // Materials of All - Ukrainian scientific and practical conference of young scientists and students «Development of Ukraine by eyes of youth: social, economic and legal aspects» on April 18, 2013, pp. 24 – 26.
8. Responding to the Leadership Challenge: Findings of a CEO Survey on Global Corporate Citizenship. – Geneva, 2003, 32 p.
9. Socially Responsible Investing Top 10 Frequently Asked Questions and Answers [Electronic resource] // Social Investment Forum Foundation. – Режим доступу: http://ussif.org/resources/factsheets_resources/documents/10mediaquestions_FINAL.pdf.
10. Мацьків, Р.Т. Соціальне інвестування на підприємствах нафтогазового комплексу [Текст] / Р.Т. Мацьків // Глобальні та національні проблеми економіки. – 2015. – Випуск 4. – С. 482 – 485.
11. Кужель, В.В. Очікуваний результат соціальної відповідальності бізнесу та його вплив на стратегічний розвиток економіки агропродовольчої сфери [Електронний ресурс] / В.В. Кужель // Економіка: реалії часу. Науковий журнал. – 2014. – № 3. – С. 162 – 166. – Режим доступу: <http://economics.opu.ua/files/archive/2014/n3.html>.
12. Мельник, С.В. Соціальна відповідальність бізнесу як складова соціальної політики України [Текст] / С.В. Мельник // Економіка та держава. – 2007. – № 5. – С. 72 – 76.
13. Язлюк, Б.О. Фундаментальні та прикладні економічні механізми підприємств при реалізації соціальних інвестицій як основа інноваційного розвитку держави [Текст] / Б.О. Язлюк // Економічний аналіз: зб. наук. праць / Тернопільський національний економічний університет; – Тернопіль: Видавничо-поліграфічний центр Тернопільського національного економічного університету «Економічна думка», 2014. – Том 18. – № 2. – С. 280 – 285.

References

1. Stratehiia ekonomichnoho rozvytku “Shliakh do protsvitannia”, lypen 2015 roku. Rezhym dostupu: http://issuu.com/mineconomdev/docs/me_st_pdf_ukr_print__1_.
2. Blank I.A. (2001) Osnovy investytsiinoho menezhmentu [Fundamentals of Investment Management] – K.: Elha-N, Nika-Tsentr, 536 p.
3. Liudskiy rozvytok v Ukraini: mozhlyvosti ta napriamy sotsialnykh investytsii [Human development in Ukraine: opportunities and areas of social investment] (kolektyvna naukovo-analytychna monohrafiia) (2006) za red. E.M. Libanovoi, K.: In-t demohrafi i ta sotsialnykh doslidzhen NAN Ukrainy, Derzhkomstat Ukrainy, 356 p.
4. Kraplych R. (2008) Korporatyvna sotsialna vidpovidalnist ukrainskoho biznesu: dosvid Fundatsii Ostrozkykh [Corporate Social Responsibility of Ukrainian business: Ostrog Foundation experience]: posibnyk dlia biznesu ta neprybutkovykh orhanizatsii; Uporiad. R. Bovhyria, S. Paisanidi, O. Kraplych, A. Kislov, ta in. Rivne: Fundatsiia im. kniaziv-blahodiinykiv Ostrozkykh, 74 p.
5. Shikhverdiev A.P. Kachestvennyy indeks sotsialnykh investitsiy kak pokazatel effektivnosti korporativnoy sotsialnoy otvetstvennosti [Quality index of social investment as an indicator of the effectiveness of corporate social responsibility] Korporativnoe upravlenie i innovatsionnoe razvitie ekonomiki Severa: Vestnik Nauchno-issledovatel'skogo tsentra korporativnogo prava, upravleniya i venchurnogo investirovaniya Syktyvkarskogo gosudarstvennogo universiteta. Syktyvkarskiy gosudarstvennyy universitet. Syktyvkar: SyktGU, no. 4, pp. 121 – 134.
6. Bondarenko A.V. (2009) Sotsialne investuvannia yak faktor zabezpechennia sotsialno-ekonomichnoho rozvytku derzhavy. Social investment as a factor of providing the socio-economic development of the

- country, A.V. Bondarenko, L.O. Omelianovych. Visnyk Donbaskoi natsionalnoi akademii budivnytstva i arkhitektury, no. 5(79), pp. 201 – 203.
7. Maistrenko O. Definition of corporate social responsibility, O. Maistrenko. Materials of All – Ukrainian scientific and practical conference of young scientists and students “Development of Ukraine by eyes of youth: social, economic and legal aspects” on April 18, 2013, pp. 24 – 26.
  8. Responding to the Leadership Challenge: Findings of a CEO Survey on Global Corporate Citizenship. Geneva, 2003, 32 p.
  9. Socially Responsible Investing Top 10 Frequently Asked Questions and Answers. Social Investment Forum Foundation. Rezhym dostupu: http://ussif.org/resources/factsheets_resources/documents/10mediaquestions_FINAL.pdf.
  10. Matskiv R.T. (2015) Sotsialne investuvannia na pidpriemstvakh naftohazovoho kompleksu. Social investment in oil and gas enterprises, R.T. Matskiv. Hlobalni ta natsionalni problemy ekonomiky, no. 4, pp. 482 – 485.
  11. Kuzhel V.V. (2014) Ochikuvanyi rezultat sotsialnoi vidpovidalnosti biznesu ta yoho vplyv na stratehichni rozvytok ekonomiky ahroprodovolchoi sfery. Expected result of the corporate social responsibility and its influence on the strategic development of agri-economy areas, V.V. Kuzhel. Ekonomika: realii chasu. Naukovyi zhurnal, no. 3, pp. 162 – 16. Rezhym dostupu: <http://economics.opu.ua/files/archive/2014/n3.html>.
  12. Melnyk S.V. (2007) Sotsialna vidpovidalnist biznesu yak skladova sotsialnoi polityky Ukrainy. Social responsibility of business as a component of Social Policy of Ukraine. Ekonomika ta derzhava, no. 5, pp. 72 – 76.
  13. Yazliuk B.O. (2014) Fundamentalni ta prykladni ekonomichni mekhanizmy pidpriemstv pry realizatsii sotsialnykh investysii yak osnova innovatsiinoho rozvytku derzhavy. Fundamental and applied economic mechanisms of enterprises during processing of social investment as a basis of innovative development, B.O. Yazliuk. Ekonomichniy analiz: zb. nauk. prats, Ternopilskiy natsionalnyi ekonomichniy universytet; redkol.: V.A. Derii (holov. red.) ta in. Ternopil: Vydavnycho-polihrafichniy tsentr Ternopilskoho natsionalnogo ekonomichnogo universytetu “Ekonomichna dumka”, vol. 18, no. 2, pp. 280 – 285.

Отримано 26.12.2016

УДК 330.8.43

Тетяна ХАРЧУК

ЕТИМОЛОГІЧНІ ТА ПРАВОВІ ЗАСАДИ ТЛУМАЧЕННЯ СУТНОСТІ КОНКУРЕНЦІЇ

ПВНЗ «Європейський університет», Київ, Україна

Резюме. Обґрунтовано важливість конкуренції для розвитку ринкової економіки. Узагальнено словниково-енциклопедичні підходи до визначення сутності конкуренції. Подано традиційне розуміння конкуренції. Запропоновано ретроспективу формування, доповнення та удосконалення національного законодавства з питань регулювання конкуренції та конкурентного середовища з позицій його значення у розвитку конкуренції. Розглянуто у контексті розвитку конкуренції нормативні та регулюючі акти. Аргументовано потребу в захисті конкуренції як фактора утвердження конкурентної культури у суспільстві.

Ключові слова: конкуренція, суперництво, економічна конкуренція, теорія конкуренції, етимологія, законодавство.